

Η εικονογράφηση των τεσσάρων ευαγγελιστών στην Αποκάλυψη (1ο μέρος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Στο οικουμενικό κέντρο της Ορθοδοξίας, στο Άγιον Όρος, διασώζονται συνολικά δέκα κύκλοι της Αποκάλυψης του Ιωάννη. Από τον πρωιμότερο χρονικά κύκλο, που διατηρείται στη στοά έξω από την τράπεζα της μονής Διονυσίου (λίγο μετά το 1553), έως τον κύκλο που κοσμεί τον εξωνάρθηκα του καθολικού της μονής Μεγίστης Λαύρας, ο οποίος αποτελεί έργο του έτους 1852, οι αγιογράφοι αποδίδουν παραστατικά το εσχατολογικό όραμα του Ιωάννη, εξιστορώντας φυσικές καταστροφές, πολέμους, τη θανάτωση ανθρώπων, την έλευση των αντίθεων δυνάμεων, αλλά και τον τελικό θρίαμβο του αγαθού με την οριστική νίκη του κοσμοκράτορα Χριστού.

Στις εσχατολογικές αυτές τοιχογραφίες της Αποκάλυψης του Ιωάννη οι τέσσερις ευαγγελιστές απεικονίζονται συχνά, όχι όμως με τη συνήθη ανθρώπινη υπόστασή τους, αλλά με έναν καθαρά συμβολικό τρόπο.

Για το θέμα μίλησε στην Πεμπτουσία ο Γεώργιος Τσιμπούκης Διδ. Αρχαιολογίας.

Μονή Ξηροποτάμου (1783). Σκηνή 16: "Το Αρνίο στο όρος Σιών και οι 144.000 εκλεκτοί - Η προαναγγελία της πτώσης της Βαβυλώνας" (Αποκ. ιδ', 1-13). Λεπτομέρεια.

Πεμπτουσία: Πότε ξεκινά η συμβολική απεικόνιση των τεσσάρων ευαγγελιστών και σε ποιες παραστάσεις αυτή απαντά συνήθως;

Γεώργιος Τσιμπούκης: Στην εκκλησιαστική παράδοση, ήδη από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, καθιερώθηκε οι τέσσερις ευαγγελιστές να συμβολίζονται από ισάριθμα ζώα: ο Ματθαίος να συμβολίζεται από τον άγγελο, ο Μάρκος από το λέοντα, ο Λουκάς από το μόσχο και ο Ιωάννης από τον αετό. Η απαρχή των συγκεκριμένων συμβολισμών δεν έχει προσδιοριστεί με ακρίβεια, ωστόσο στον 4ο αιώνα φαίνεται πως είχε ήδη καθιερωθεί, αφού απαντά στην τάξη που προτάθηκε από τον Επιφάνιο της Κύπρου (περ. 315-403).

Στη μνημειακή ζωγραφική η παλαιότερη συμβολική απεικόνιση των τεσσάρων ευαγγελιστών εμφανίζεται στην παράσταση του Χριστού έν δόξη (Majestas

Domini) τον 5ο αιώνα, στο ψηφιδωτό της αψίδας της μονής Λατόμου (Όσιος Δαυίδ) στη Θεσσαλονίκη, ενώ έκτοτε επαναλαμβάνεται συχνά, τόσο σε έργα ζωγραφικής, όσο και σε αντικείμενα μικροτεχνίας.

Μονή Ζωγράφου (1817). Σκηνή 3: “Το άνοιγμα της πρώτης, δεύτερης, τρίτης και τέταρτης σφραγίδας: Οι τέσσερις ιππείς” (Αποκ. στ΄, 1-8). Λεπτομέρεια.

Π: Πώς συνδέεται η συμβολική απεικόνιση των τεσσάρων ευαγγελιστών με την Αποκάλυψη του Ιωάννη;

Γ.Τ.: Μνεία των τεσσάρων ζώων, που συμβολίζουν τους τέσσερις ευαγγελιστές, γίνεται συχνά στην Αποκάλυψη. Εκτενέστερη αναφορά στα τέσσερα ζώα γίνεται στη 2η σκηνή “Ο Θεός ένθρονος δοξολογούμενος – Το επτασφράγιστο βιβλίο και το Αρνίο της Σιών δοξολογούμενο” (Αποκ. δ΄-ε΄) **[εικ. 1]**, ενώ τα τέσσερα ζώα αναφέρονται, επίσης, στην 3η σκηνή “Το άνοιγμα της πρώτης, δεύτερης, τρίτης και τέταρτης σφραγίδας: Οι τέσσερις ιππείς” (Αποκ. στ΄, 1-8), στην 7η “Ο Θεός και το Αρνίο της Σιών δοξολογούνται από τη θριαμβεύουσα στον ουρανό Εκκλησία” (Αποκ. ζ΄, 9-17), στη 16η “Το Αρνίο στο όρος Σιών και οι 144.000 εκλεκτοί – Η προαναγγελία της πτώσης της Βαβυλώνας” (Αποκ. ιδ΄, 1-13) και στην 21η σκηνή “Ο Θεός ένθρονος δοξολογούμενος” (Αποκ. ιθ΄, 1-10).

Ο Ιωάννης περιγράφει τα τέσσερα ζώα ως «γέμοντα όφθαλμών» (Αποκ. δ΄, 6) και ως έχοντα «πτέρυγας έξ» (Αποκ. δ΄, 8). Οι πολλοί οφθαλμοί τους, που συμβολίζουν την παντογνωσία του Θεού, και οι έξι πτέρυγες, που φανερώνουν την ευκινησία τους στην εκτέλεση του θείου θελήματος (Αποκ. δ΄, 6-8), αποτελούν στοιχεία, τα οποία ο Ιωάννης δανείζεται από τα παλαιοδιαθηκικά οράματα του Ιεζεκιήλ (Ιεζ. α΄,

5-11' Ιεζ. ι', 1-22) και του Ησαΐα (Ησ. στ', 2-3), στα οποία περιγράφονται, αντίστοιχα, τα Χερουβείμ και τα Σεραφείμ.

Ο Γεώργιος Τσιμπούκης εργάζεται ως αρχαιολόγος στη Γενική Γραμματεία Πολιτισμού και υπηρετεί στη 13η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων στο Ηράκλειο Κρήτης. Στη μέχρι σήμερα επιστημονική του δραστηριότητα περιλαμβάνονται ανακοινώσεις σε συνέδρια και ημερίδες, καθώς και ένα άρθρο με τίτλο «Αφιερωτικές επιγραφές και υπογραφές ζωγράφων σε φορητές εικόνες του 18ου και 19ου αιώνα από το Εκκλησιαστικό Μουσείο της Ιεράς Μητροπόλεως Λήμνου» για τον τιμητικό τόμο: *«Ανταπόδοση. Μελέτες βυζαντινής και μεταβυζαντινής αρχαιολογίας και τέχνης προς τιμήν της καθηγήτριας Ελένης Δεληγιάννη-Δωρή (Αθήνα 2010)»*.

(συνεχίζεται)